

● És a dorozsmai cigányokon ki segít?

Árpa utca betonnyomorúsága

Egy utca, tizenhat lakás, egy kút. Kolompárék egyikre sem túl büszkéek. (Fotó: Schmidt Andrea)

A hetvenes és a nyolcvanas években tanácsi és pártvezetők örvendeztek, s a szegedi cigánykérdés megoldása felé vezető út fontos állomásáról beszéltek, amikor felépültek Kiskundorozsmán a Búza és az Árpa utcai betonházak. A vizet ugyan nem vezették be az otthonokba, az épületek szigetelése éppúgy hiányzott, mint a fürdőszobák. De hát a vályogputriknál akkor is jobb lesz ez – ígérték a romáknak. Aztán a Búza utca egyszer csak eltűnt, a dorozsmai cigányok négyötöde szép lassan beköltözött Szegedre, s már csak az Árpa utcai nyomortelepen tengeti az életét száz cigány. Mai riportunkban arra keressük a választ, a Dorozsma peremén élők vajon mennyire békültek ki sorukkal, s kitől várják a segítséget?

Na végre, nem tévedtek a meteorológusok. Kellemes meleggel ajándékozó tavaszi időt ígértek, s bizony egyetlen felhő sem takarta el a csücsköt az eget. A napsütést akár még szikrázóan is minősíthetjük hosszútávú, borongós telünk után. Most már csak egy szép táj hiányzik, amelyet bámulva békésen kalandozhat a tekintet. Táj, amit mondjuk hol egy távoli hegy égbé törő csúcsa szakít meg, hol pedig egy vastagtörzsű fák között csörgedező patak.

Ezt hívják ugyebár álomnak. A dorozsmai határban minket fogadó valóság pedig egy hosszú, betonból épített, de ma már inkább csak szét-dúlt romokra emlékeztető házior, földes út, aminek gödrit téglatörmelékkel tömtek tele, egy utca, amit betonlapokból összetakolt járda szegélyez és tengernyi szemét, amit most legalább haragos szél nem haborgat. A pusztai tájképet festően nem feledkezünk el egy deszkából összerakott építményről sem (egykor talán ől volt...?), a házak mögött dróthálóval elkerített kis udvarokról, ahol unatkozó tyúkok kapirgálják a földet, és a galambdúrról, ami egy magányos, de rendületlenül csöpögő kút mögött rejtegeti a madarakat.

Kolompárok köszöntöttek

Hát akkor megérkezünk, ez lenne az Árpa utcai cigánytelep – mutatott körbe dr. Szirtesi Zoltán főorvos úr. Aki vállalta, hogy nem csak elkallazol Dorozsma eldugott, de nagys is híres szegletébe, hanem be is mutat a lakóknak, hadd fogadjanak szeretettel. Nem tudom, mire is jutottunk volna Szirtesi doktor segítségével nélkül. De az biztos, hogy amikor sorra megszólította a romházakból kíváncsian előbújó lakókat, s eldávta, hogy itt bizony most újságíró készül, de ne féljenek, mert rosszat az újságíró nem ír rólok, s a hölgy se fotóz majd csúnyaságokat, az aggódó tekintetek megenyhültek, s a zord némaságot is megtörte egy-két „Jónapot!”. Mire a házior középig értünk, már több kézrúzás bemutatkozón is áteshetünk. Túl erős memóriára nem volt szükségünk, hogy megjegyezzük a neveket, ugyanis Dorozsma Búza utcájában azon a délelőttön jöszerevel mindenkit Kolompárnak hívtak, s csupán egy asszony pattant elélnk, büszkén közölve: ő pedig Rostás Amália.

Ez eddig rendben is volna – ácsorogtunk a mind népesebb vendéglátósereg gyűrű-

jében. – De hol tudnánk letelepedni egy asztal mellé, ahol aztán beszélgetnék a cigányvilág dolgairól – kerültük meg a kutat (amiről kiderült, hogy vízűgyileg ez a vasdarab képviseli az Árpa utcában az egyetlen komfortot...), amikor Kolompár István szíves szóval invitált a házába. Van ott konyha is, meg két szép szoba, nézzük csak meg nyugodtan, hol él a családja. Mi pedig néztünk is, s a csodálkozástól káprázott a szemünk. Az első pillantásra buldózerre ítélt épületben belvárosi polgárlakások tisztasága fogadott, a konyhában takaréklángon szuszogott az ebédre szánt leves, a szobák falát színes tapéták borították, s szőnyegpadlóra léptünk, amikor éppen azt csodáltuk, milyen szép franciaágyak terpeszkednek a fal mellett.

Láthatják, Istvánék ilyen szépségben laknak, de azért nem ilyen ám az egész telep – ült mellém Kolompár László bácsi, a legidősebb férfi a társaságban. Tiszteletnek örvend, de nemcsak a kora miatt, hanem azért is, mert ő a vajda bátyja – magyarázták a fiatalabbak.

Akkor itt még erősen él az ősi rend: a vajda szava erős, akár a parancs? – kérdeztem, s a konyha minden sarkából érkeztek a válaszok. Volt, aki arról szólt, hogy a vajda, az persze fontos ember (bár most beteg szegény, szívvel operálták...), mert hát ilyen a cigányok rendje. De már más világ van, modernebb, amiben a cigány nép is új szokásokat követ. S hogy mégis milyen pontosan ez a más, meg a modernebb világ?

Nekünk éppenséggel olyan, hogy kiderül a keretéből az ablak, átázik a plafon, mocsok borítja a környéket, de még szigetelést sem ismer a fal. Láthatja, panelbe kényszerített, a világ végére küldött cigányok vagyunk mi, kilométereket kell gyalogolni gyerekeinknek, hogy eljussanak az iskoláig, vagy az asszonyoknak, hogy beérjenek a boltba – mondta Laci bácsi. Még végére sem ért a panaszkodás, amikor már azt is megtudtam, hogy azon a régi vályogos cigánytelepen,

ahol eleik éltek, mégiscsak túrtóbb volt a nyomor. Mert azokat a putrikat még őseik emelték, meg a vályog is csak melegtett valamit, ha a cigánytáborra rászakadt a télnek hidege.

Húsznál is több ezres

– És ezért a betonputrikért még pénz is kérne az önkormányzat, mindjárt 20 ezer forintnál is többet – lobogtattak elem nagy fölháborodással egy hivatalos papíros, amiből az derült ki, hogy 1997-től elmaradt lakbért követelne a város. S mivel az egy konyhából és két szobából álló lakás bérleti díja havonta úgy 1 ezer 200–1 ezer 300 forint, már ki is jött ez a nagy summa. Mi vezettük inkább tengernyi pénznek, mert abban a kicsinyke konyhában bizony mindenki mesebeli összegként szólt a húsznál több ezresről.

– Ugyan ki tudná ezt kifizetni, amikor tisztességes munka nekünk, dorozsmai cigányoknak sehol nem jut. Nekem például vendéglátós szakmám van – mondta Kolompár Miklós –, de amikor elmegyek egy kocsmába, hogy ugyan adjanak már nékem állást, azonnal azt mondja a gazda: na, gyerek, neked a bőröd színe, meg a neved a garancia ar-

ra, hogy Szegeden még véletlenül se kapjál munkát.

– Igazat mond, jaj, de még mennyire igazat – helyeselték többen is. Majd meghallgathattam egy Árpa utcai asszony történetét, aki huszonegy évet húzott le a falemezgyárban, de amikor jött a létszámleépítés, őt küldték el elsőként, mert hogy cigány.

– Higgye el nekünk uram, csak az volt az egyetlen bűne, és most nyomoroghat – erősítették nem hangosan, nem is bosszusan, inkább csak szomorkodva a történet, hiteltel.

● **Él az Árpa utcában egyáltalán olyan cigány, akinél még most is van állandó munkája?**

E kérdéssel próbáltam megszakítani a panaszkos végtelen áradatát. Nem sok sikerrel. Ugyanis csak újabb fájdalom bújhat elő, amikből kihallgathattam: nem hogy állandó munka, de még alkalmi se nagyon jut. Nyáron még úgy ahogy van hely a cigányoknak építkezés mellett, meg aztán a földet is turhatja napszámában, de télen legfőképpen segélyre számíthatnak a cigánycsaládok. Abból meg mind kevesebb érkezik, mert hogy bent a városban már senkinek nem fáj a szegény cigányok sorsa.

● **A gazdag cigányoknak se? Hiszen él a Tisza partján nem egy olyan tehetősa, aki sokmillió au-**

tókkal járja a város, kisebb palotákból bámul a világra...

– Jaj, majd pont az fog nekünk pénzt küldeni. Fene essek a jómódjukba, ahogy kicsit tollasodnak, már köpnek is mireánk. De meg is veri az mezgyárban, de amikor jött a létszámleépítés, őt küldték el elsőként, mert hogy cigány. Úr öket a gonoszságukért, meglátja – kiabálta bele a tavaszi friss levegőbe egy asszony, amikor újra az utcát jártunk. Nagyon ügyelve arra, hogy lábunk még véletlenül se szoruljon a billegős betonlapok és a téglatörmelék közé. S miközben a felnőttek a közömbös világgal pöröltek, aprócska gyerekek szaladtak el mellettünk, kíváncsian fülvélve minden szóra.

● **Nem iskolában, óvodában lenne a helyük?** – kérdeztem kísérőimtől. Ők pedig megnyugtattak, hogy most néhány gyerek betegségből kifolyólag ugyan valóban itthon maradt, de azért a nagy többség igenis szorgosan koptatja az iskolapadot. Csak olyan messze van innen az az iskola, hogy nagy nyűg ám odáig begyalogolni.

– Most nézzen körül itten az úr, és mondja meg nekem: milyen világ az, amelyik kitélepítette a szegény cigányt a világnak végére. Hiszen ide még a madár is csak három-napi hideg étellemmel, meg egy vödör vízzel a nyakában

tud kirepülni, ha azt akarja, hogy le ne szédüljön az égről. Embernek való hely ez a nyomortelep, vagy inkább valamiféle gettó? – kérdezte Kolompár Miklós. Választ nem is nagyon várt, inkább ismét gyerekekről beszélgettünk. Nem születik itt már annyi cigány, mint régen, amikor még 12-14 kis roma is felnőtt egy-egy családban. Az okos cigány már csak annyi gyereket csinál, amennyit el is tud tartani – mondta Kolompár Miklós. Akiről sétánk során sokadszor derült ki, hogy bizony nagyon haragszik a betonházakra, meg azokra is, akik eltűrik, hogy ezekben emberek éljenek.

Tizenhat lakás van az Árpa utcában, és ezekben lakik vagy száz cigány. Találna olyan szobát, ahol annyian élnek, hogy éjszaka nem is tud mind egyszerre lefeküdni. Fürdő nincs, csak lavór, víz meg annyi, amennyit az az árva, egyetlen kút ad. Ha egy lány fürdeni kezd a lakásban, őt férfinak kell télvíz idején kint toporogni a hideg hóban.

A nagy hevíletben azt vártam, hogy vendéglátóim hamarosan a magyarokat kezd el szidni, de faji ellentéttről egyetlen panaszkodó szó el nem hangzott.

Nincs nekünk bajunk a magyarral, sőt, van amikor cigányünnepeinken negyvenötven is itt üldögél velünk, éneklünk a dalainkat. Mert higgye el nekem, aki megismeri a mi kulturánkat, az megérti a cigányt. Aki meg emberként szól hozzánk, azt mi ugyan egy ujjal se bántjuk – hallgattam Kolompár Miklós szavait.

Rostás Amália pedig a messzi Szegedről beszélt. Ahol sok cigány él már, és egészen felfoghatatlan, hogy éppen ennek a száz, Árpa utcai romának nem jutott hely.

Pedig uram, ezerszer jobb világ jönne ránk, ha mi is ott kapnánk lakást, akármi lyen hitványat is, csak ne ebben a gettóban kellene élnünk. Azt mondják, hogy a magyar nem fogadna be. De ez hazugság, hiszen nincs is Szegeden fajgyűlölet. Miért is lenne, nem vagyunk mi rablók, meg gyilkosok... –

erősödött Amália hangja, mert hirtelen észbe jutottak az Árpa utcai betonfalakból kibújó egerek, meg a patkányok.

Banánhéj az úton?

Hogy aztán végül milyen megoldás is rendezhetné az Árpa utcai nyomortelepen élők sorsát? Nos, ezt a kérdést fölítettük Dorozsma központjában, az orvosi rendelőben is, ahol a városszéli látogatás után a betegekhez visszatérő Szirtesi doktor várt ránk.

– Azt hiszem, nem is az a legnagyobb baj, hogy hol élnek a dorozsmai cigányok, hanem az, hogy hogyan – mondta Szirtesi főorvos úr, minden dorozsmai cigánybát nagy ismerője. – Mert amíg azt kell látnunk, hogy nincs rendezve a cigányok oktatása, sőt egyre több gyerek marad ki az óvodákból és az iskolákból, ne is reménykedjünk abban, hogy sokat javulhat a romák helyzete. Néhány évvel ezelőtt már szinte minden cigány tudott írni és olvasni, most meg azt tapasztalhatjuk, hogy újra tért hódít az analfabétizmus. Már pedig egy olyan világban, ahol a képzettség cigány se talál magának munkát, mert hát minek is tagadnánk, ez a helyzet, ugyan mire számíthat egy olyan roma, aki tudás híján, mindenféle szakma nélkül szeretne boldogulni. Éppen ezért azt mondom, hogy a normális életkörülmények mellett azt is biztosítani kellene, hogy a cigányság újjá megtalálja az utat az iskolához, meg pedig olyan oktatási rendben, amelyik nem tesz különbséget romák és magyarok között, nem tereli külön osztályokba a cigányok gyerekeit. Mert hogy erre is van ám példa, nem is kevés. Aztán külön is hangsúlyoznám az állam szerepét, hiszen ha az nem indít olyan programokat, amelyek keretében munkához juthatnak a cigányok, vajon ki más fog segíteni a romákon? Sajnos a politikusok nem akarják észrevenni, hogy amikor a magyarországi cigányság jövőjéről folyik a vita, akkor tulajdonképpen a magyarság jövőjéről van ám szó. Hiszen ebben az országban ma már legalább 700 ezer roma él, s ha helyzetükben nem áll be gyökeres változás, pár évtized múlva már lesz a tízmillió népességben egymillió olyan kisebbség, amivel egyszerűen nem tud mit kezdeni az állam. Azt ugyan nagy hangon tudjuk emlegetni, hogy a Magyar Köztársaság az Európai Unióba tart, de mit gondolt, kell oda egy olyan ország, amelyik akkora problémát, mint a cigánykérdés cipelne be magával? Maga szerint tárt karokkal várnak ránk, s eszükbe sem jut, az Unióban fönnállna a veszélye annak, hogy ez a kilátástalansággal és nyomorral birkózó magyar cigányság egyszer csak megindul nyugat felé, ahogy a szlovák romák Kanadába? Mert szerintem nagyon is eszükbe jut. Így aztán nemcsak a cigányok jobb sorsa miatt sürgősnem én is, mint minden, a népeért felelősséget érző cigány ember – mert hát cigány vagyok jómagam is – a változást. Hanem azért is, hogy be ne váljék azok jóslata, akik azt mondják: a cigánykérdés lesz az a banánhéj, amin elcsúszik ez az ország az európai közösségbe vezető úton – mondta Szirtesi doktor.

Halkan beszélt, indulatoktól mentesen. Mégis keményen koppantak szavai...

Bátyi Zoltán

Nagy lavortól lesz komfortos a betonvaskó...